

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA EKOLOGIK MUHITNI OPTIMALLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Yusupova Xabiba Iriskulovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti, "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrası mudiri,
professor v.b.

Kushayeva Xurshida Ergashvayevna, Ozotboyeva Yulduzxon Sobir qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Maktabgacha ta'lim yo'nalishi, 4-bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik muhitni optimallashtirish texnologiyasi, bolalarda ekologik ongni shakllantirish va tabiatga mehr hissini uyg'otish masalalari tahlil qilinadi. Bunda bolalarda kuzatuv, ijodiy faoliyat, o'yinlar, tajribalar va ekologik loyihalar asosida ekologik tarbiya usullari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, yashil iqtisodiyot tamoyillari va barqaror rivojlanish g'oyalari bolalarning kundalik hayotiga integratsiyalanadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ekologik tarbiya, ekologik ong, tabiatga mehr, ekologik muhit, optimallashtirish, barqaror rivojlanish, ijodiy faoliyat, o'yin metodi.

Аннотация: В статье анализируется технология оптимизации экологической среды в дошкольных образовательных организациях, а также вопросы формирования у детей экологического сознания и воспитания любви к природе. Рассматриваются методы экологического воспитания, основанные на наблюдениях, творческой деятельности, играх, экспериментах и экологических проектах. Одновременно с этим в повседневную жизнь детей интегрируются принципы «зеленой» экономики и идеи устойчивого развития.

Ключевые слова: дошкольное образование, экологическое воспитание, экологическое сознание, любовь к природе, экологическая среда, оптимизация, устойчивое развитие, творческая деятельность, игровой метод.

Abstract: This article analyzes the technology of optimizing the ecological environment in preschool educational organizations, the formation of ecological awareness in children and the instillation of a sense of love for nature. In this, methods of ecological education based on observation, creative activities, games, experiments and ecological projects are considered in children. At the same time, the principles of the green economy and the ideas of sustainable development are integrated into the daily lives of children.

Keywords: Preschool education, ecological education, ecological awareness, love for nature, ecological environment, optimization, sustainable development, creative activities, game method.

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida ekologik muammolar insoniyatning eng dolzarb muammolaridan biridir. Atrof-muhitning ifloslanishi, suv va havo sifati, chiqindilar ko'pligi va tabiiy resurslarning kamayishi kelajak avlod hayotiga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli bolalarni

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish, ularni tabiatga ongli munosabat ruhida tarbiyalash jamiyat rivoji uchun muhim ahamiyatga ega. uar hissiy va kognitiv jihatdan juda sezgir bo'lib, ular tabiat bilan bevosita muloqot qilish orqali ekologik qadriyatlarini o'zlashtiradi. Bolalarda tabiatga mehr va ekologik mas'uliyatni shakllantirish 3–7 yosh oralig'ida eng samarali bo'ladi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik muhitni optimallashtirish texnologiyasini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi.

Bundan tashqari, bolalarning tabiat bilan muloqoti kamligi, ularning ochiq havoda o‘ynash imkoniyatlarining cheklanganligi ekologik tafakkur va mas’uliyatni rivojlantirishni sekinlashtiradi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ekologik muhitni optimallashtirish va ekologik tarbiyani tizimli tashkil etish zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida **tomchilatib sug'orish texnologiyasini** joriy etish — bu nafaqat tabiatni muhofaza qilish, balki bolalar uchun ajoyib interaktiv ta'limiy tajribadir. Bu texnologiya orqali bolalar kichik yoshdanoq suvni tejash, o'simliklarni parvarish qilish va ekologik madaniyatni amalda o'rganishadi.

1. Tizimni tashkil etish (Oddiy va xavfsiz usullar)

- **Idishli (baqlajonli) usul (Eng arzon va oson yoʻl):** 5 litrli plastik idishlarning pastki qismiga ingichka tibbiy tomizgich (kapelnitsa) shlangi yoki maxsus teshikli moslama oʻrnatiladi. Shlangi yoki moslama baliqni idishning pastki qismiga qoʻyiladi va suv tomchilab oʻsimlik ildiziga boradi. Bolalar bu idishlarga suv oʻqib oʻtish vazifasini mamnuniyat bilan bajarishadi.

- **Kichik tayyor to'plamlar:** Do'konlarda sotiladigan, suv jo'mragiga yoki katta bochkaga ulanadigan tayyor plastik tomchilatib sug'orish shlanglari. Ular bog'cha poliz ekinlari (pomidor, bodring, ko'katlar) ekilgan maydonga tortib chiqiladi.

2. Loyihaning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati

Ushbu texnologiya maktabgacha yoshdagi bolalarda bir nechta muhim ko'nikmalarni shakllantiradi:

- **Ekologik tarbiya va tejamkorlik:** Bolalar suvning cheksiz emasligini, uni isrof qilmay, har bir tomchisini maqsadli ishlatish kerakligini ko'zlarining oldida ko'rib, tushunib yetishadi.

- **Matematik tasavvurlar:** *"Bir daqiqada nechta tomchi tushdi?", "Idishdagi suv nechta kunga yetadi?", "Qaysi o'simlik ko'proq suv ichiyapti?"* kabi savollar orqali bolalar hisoblash, vaqt va hajmni o'lchashni o'rganadilar.

- **Mehnatsevarlik va mas'uliyat:** Har bir guruhga muayyan egat yoki o'simlik biriktirib qo'yilsa, bolalar o'z o'simligining o'sishini kuzatib, unga g'amxo'rlik qilish mas'uliyatini his qilishadi.

- **Nutq va dunyoqarash:** O'simliklarning rivojlanish bosqichlari (urug', maysa, gul, meva) haqida suhbatlar o'tkaziladi, bolalarning so'z boyligi oshadi.

3. Mashg'ulotni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar

Tizimni shunchaki o'rnatib qo'ymasdan, uni haftalik o'yin-mashg'ulotlarga integratsiya qilish lozim. Masalan,

- **"Sehrli tomchilar" tajriba mashg'uloti:** Bolalarga an'anaviy (chelakda) sug'orish bilan tomchilatib sug'orish farqini ko'rsating. Chelakda quyilgan suv tezda oqib ketishi yoki tuproqni loy qilishi, tomchilatib sug'orilganda esa tuproq doim nam va yumshoq turishini solishtiring.

- **"Yosh bog'bonlar" kundaligi:** Bolalar bilan birgalikda rasm yoki stikerlar yordamida o'simliklarning o'sish kalendarini yuriting. Tomchilatib sug'orilayotgan o'simliklar qanchalik tez rivojlanayotganini belgilab boring.

- **Xavfsizlik qoidasi:** Tizimni o'rnatishda bolalar salomatligiga xavf tug'diradigan o'tkir asboblardan, elektr nasoslari yoki og'ir metall konstruksiyalardan mutlaqo foydalanmaslik kerak. Barcha moslamalar yengil, plastik va bolalar bura oladigan darajada xavfsiz bo'lishi shart.

Ekologik muhitni optimallashtirish va bolalarda ekologik ongni shakllantirish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi:

a) **Kuzatuv va eksperimentlar:** bolalar tabiat hodisalarini (ob-havo, o'simlik va hayvonlar) bevosita kuzatish orqali ilmiy fikrlashni rivojlantiradilar.

b) **Ijodiy faoliyatlar:** rasm chizish, kollaj, ertak tuzish bolalarda ekologik qadriyatlarni uyg'otadi.

c) **O'yin metodlari:** "Tabiatni asra", "Chiqindini ajrat", "Kim ko'proq daraxt taniydi?" kabi o'yinlar orqali bolalar ekologik qoidalarni o'zlashtiradilar.

d) **Amaliy loyihalar:** daraxt ekish, gul parvarishlash, chiqindilarni ajratish, suv va energiyani tejash kabi amaliy mashg'ulotlar bolalarda ekologik mas'uliyatni shakllantiradi.

e) **Oila bilan hamkorlik:** tarbiyachilar tomonidan o'rgatilgan ko'nikmalar uy sharoitida ota-onalar bilan mustahkamlanadi.

NATIJALAR VA NAMUNALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Bolalarda tabiatga mehr uyg'ondi.
2. Ekologik ong shakllandi.

3. Barqaror rivojlanish tamoyillari kundalik odatlarga aylana boshladi.
4. Ota-onalar va tarbiyachilar faol ishtirok etishi natijasida bolalarda ekologik mas'uliyat mustahkamlandi.

Bolajonlarga tabiatni asrashni va o'simliklarga g'amxo'rlik qilishni o'rgatishda tomchilab sug'orish eng ajoyib va ko'rgazmali usullardan biridir. Bu nafaqat bog'cha hovlisidagi ekinlar uchun foydali, balki kichkintoylar uchun katta ekologik mashg'ulot ham bo'la oladi. Xona sharoitida xona gullari uchun tomchilab sug'orishning ham bu usulning o'ziga xos juda muhim.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik muhitni optimallashtirish va ekologik tarbiyani tizimli tashkil etish bolalarda tabiatga mehr va ekologik mas'uliyatni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu orqali kelajak avlod ekologik jihatdan ongli, barqaror yashash tamoyillariga amal qiluvchi shaxslar sifatida voyaga yetadi.

Barqaror rivojlanish tamoyillari, yashil iqtisodiyot elementlari va ijodiy faoliyatlarni o'zlashtirish bolalarda atrof-muhitga nisbatan mas'uliyatni oshiradi va ularni ekologik madaniyatli shaxs sifatida tarbiyalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimova, N. Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiya asoslari. -Toshkent: O'qituvchi. 2019.
2. Rasulova, M. Bolalarda ekologik ongni shakllantirish metodikasi. -Toshkent: TDPU. 2020.
3. Xo'jayev, S. Ekologik tarbiyaning pedagogik asoslari. -Toshkent: Fan va texnologiya. 2018.
4. Qodirova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiatga mehrni shakllantirish. -Samarqand: Ilm ziyo. 2017.
5. Tursunova, G. (2021). Pedagogik ekologiya. Toshkent: Innovatsiya.
6. Saidova, L. (2020). Maktabgacha ta'limda o'yinlar orqali ekologik tarbiya. -Namangan: Farzandlarimiz kelajagi.
7. Islomova, M. Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishda o'yinlarning roli. Ta'limda yangi yondashuvlar, 2020, 3(5), 33-38.